

GIA BẰN	
ĐÔNG-PHÁP-NGOẠI-QUỐC	
Một năm... 5000	0.00
Sáu tháng 2.50	2.50
Ba tháng 1.50	2.00

Mua báo phải trả tiền trước.
Thư và mandat gửi cho
M. TRẦN-DINH-PHIÊN. - A/
đăng quảng cáo, việc riêng,
xin thương - nghĩ trước.

TIENG-DÂN

Chủ-nhiệm kiêm Chủ-bút
HUYNH-THUC-KHANG

Quản lý
TRẦN-DINH-PHIÊN

La Voix du Peuple

Mỗi tuần xuất bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

BẢO-QUẢN
Số 193, đường Đồng-bà-Huê
Hộp thư: số 61
Gửi thiệp quốc: số 62
Gửi thiệp: TIEN-DAN - Huế

Quyền chính
đi với dư luận
thì được mạnh,
quyền chỉ trái với
dư luận thì bị dỏ.

BỨC THƯ CỦA ÔNG HUYNH-THUC-KHANG GỬI CHO QUAN TÔNG-TRƯỞNG THUỘC-ĐỊA PAUL-REYNAUD

Nhân dịp quan Tông-trưởng sang Đông-Dương, ông Huynh-thúc-Khang bản-báo chủ-nhiệm có gửi một bức thư, do quan Khâm-sứ Châlet chuyển-đại, trong chuyến nói về cái chủ-biến-thiên trên con đường tư-tưởng chung của người Việt-Nam ta, xin công-bố cho độc-giả cùng xem.

Huế, le 19 Octobre 1931

Bẩm Quan Lớn,
Lần này là lần đầu tiên Việt-Nam chúng tôi có cái bản-hành được thấy ngoài các quan Thủ-Hiến cai trị xứ này, một nhà đại chính trị, mang cái chức trách vô thượng trong bộ Thuộc-Địa nước Pháp, thay mặt cho Pháp-đình mà thân hành đến xứ này, để xem xét tình hình trong xứ. Cũng là lần đầu tiên tình cảnh nhân dân xứ này có cái nhíp được lợi vào trong con mắt một nhà đại chính trị quyền cao vọng trọng như Quan lớn.

Giữa khoảng các cuộc biến động trong xứ vừa tạm yên, trên Chánh phủ đương từ định công cuộc cải cách, dưới nhân dân đương ngóng trông cái chánh sách mới, mà được Quan lớn sang tới nơi định cùng các quan Thủ-Hiến từ định phương sách khôi phục cuộc trị an cho xứ này; tấm lòng mong mỏi của người dân Việt-Nam, đối với cuộc đại lịch khảo sát của Quan lớn, nồng nàn đắm thắm là dường nào, không nói cũng rõ.

Bẩm Quan lớn,
Từ nước Nam phục thuộc dưới quyền bảo hộ nước Pháp trên nửa thế-kỷ này, công cuộc người Pháp thi hành ở xứ này thế nào, tâm lý người Nam đối với người Pháp thế nào, mấy cuộc biến loạn xảy ra từ trước đến nay, nhất là trong khoảng vài ba năm nay, hiện tượng thế nào; cứ băng theo những tờ thông báo của nhà chánh-trị, nhà triền-tham, lời khai tâu án kiện ở các tòa, tài liệu sưu tập của các nhà điều tra và du lịch, chủ đề tin tức hằng ngày trên các báo Tây và Nam, lời phân trần và biện-luận nơi các nghị hội; có lẽ trong các ngày lễ phòng kỷ của Quan lớn trong bộ Thuộc-Địa ở Paris, không thiếu một g, Quan lớn đã thăm rõ cả. Thế mà Quan lớn nhất định quyết không từ khó nhọc, dành phí thì giờ quý báu mà chính mình thân hành tới nơi để khảo sát. Sự hành trình quan trọng ấy là cho nhân dân Việt nam chúng tôi thấy rõ hai điều:

1/ Pháp-đình ngày nay đã công nhận Thuộc-Địa Đông-dương là một vực địa quan trọng, từ từ định công cuộc cải cách cho hợp với tình thế và dân nguyện chung, hoặc bằng theo ý kiến riêng một phái nào.

2/ Thuộc-Địa nước Pháp có nhiều nơi, không phải riêng một xứ Đông-dương, nay Quan lớn thân hành tới Đông-dương để khảo sát, thì phải kiến thiết chỗ để biệt mà không phải như các nhà đại lịch lãm thường kia.

Vì là nói trên, khước phục cái lòng bợm glen của tôi, nên lấy tư cách một nhà ngôn luận trong xứ mà dâng tới Quan lớn bức thư này:

Không đến gì Quan lớn, tôi là một người học giả nước Nam, đã gần trọn đời, nên mới say đắm về các chuyện chính trị, trước đây có dự chừa Dân-biến, hiện nay chủ trương một tờ báo trong xứ (Tiếng-Dân), trong khoảng mấy năm nay cũng đã khiến phen, vì tình hình

trong xứ cũng con đường Pháp Nam hợp tác sau này, lấy lòng thành thực bày tỏ: đời chất ý kiến cùng các quan Thủ-Hiến ở xứ này. Đối với chánh sách người Pháp khai hóa xứ này, những điều lợi rồi rõ ràng trước tai mắt công chúng, như giao thông tiện lợi, công nghệ chấn hưng, cùng trường học, y tế, nông điền thủy lợi... chúng tôi không phải là không công nhận. Song nghiêm như trên mấy mươi năm nay, những cuộc biến loạn thường thường xảy ra, thì rõ ràng sách thi hành ở xứ này, ở trong không khỏi có điều ngộ diễm. Theo như con mắt tôi đã xem xét suy nghiệm trên vài ba mươi năm nay, thì điều ngộ diễm ấy vẫn nhiều mà chỗ quan hệ nhất cử gây mối ác cảm cho người An-nam, là vì những mối ngăn trở khiến cho người Pháp không hiểu thấu cái chủ trương cải cách trên con đường tư tưởng của người An-nam.

Tôi nói thế không phải nói các nhà chánh trị không lưu tâm xem xét đến chỗ tư tưởng người Nam đâu. Khốn vì lấy cái nể của người Âu-Tây mà suy-trắc cái não của người phương Đông, nhất là người Việt nam chúng tôi, ngôn ngữ văn học, tính tình phong tục, gì gì cũng không đồng nhau, lại bị nhiều mối che đậy, không sao hiểu thấu cho rõ ràng; có lẽ xem xét kỹ càng, càng tự cho hiểu thấu tường xảy ra trong một vấn đề gì, hoặc một xu vực nào mà suy đoán, vì những cứ ngăn trở mà không thể nào trông suốt cả toàn cuộc và bao quát được đại thể. Bởi thế nên sự biến loạn kỳ ngột đốn chỗ này, nảy ra chỗ kia, những điều ngộ diễm cứ lần lượt diễn ra, vì

như tri người bệnh kia, chữa vết thương nơi chưa tay mà làm hại đến huyết mạch, trừ được bệnh thổ-tả, lại sinh ra cơn trùng ho lao. Nói rõ là bài thuốc chưa chưa trúng với cái bệnh căn, mà bệnh căn chính ở chỗ tư tưởng này, chứ không phải ở chỗ biện tượng kia vậy.

Vậy tôi xin viết cái thư này, đem thực sự mà công một ít tài liệu về cái lối biến thiên trên con đường tư tưởng của người Nam trên mấy mươi năm lại đây. Người An-nam mà nói tư tưởng người An-nam, không dám gọi là hoàn toàn thiếu sót, song tất là ít chỗ sai lầm, xin Quan lớn lưu tâm mà xét cho.

Nói về tư tưởng người Nam thì rất là phức tạp, song gồm cả các thời kỳ và các bộ phận mà suy xét thì thấy được một đều đồng cộng là hiện nay tư tưởng người Nam loạn thì đối khác với ngày trước nhiều.

Sự thay đổi ấy, khi man khi chậm, lúc nhiều lúc ít, hoặc ở các nơi học thuyết mới du nhập, hoặc nhân hoàn cảnh nội tình và ngoại thế

Nạn đói còn dài

Nạn đói ở Nghệ-Tĩnh lâu nay chính-phủ đã trừ cách nhân-trợ, hội Châu-Cấp đã khuyến-cáo nhiều lần, các nhà từ-thiện và đoàn-thể các giới cũng quyền giúp, song cái nạn đói còn dài, số dân đói còn đông, biển khổ chưa thấy bờ kia, rất mong thuyền từ đưa cho tới bến.

khích thích mà nảy ra, cái chủ-biến đổi vẫn so le mà không tày; song xét cho đến nguồn cơn thì phạm bộ phận nào mà trên con đường sống về vật chất và tinh thần, có chủ-lạc chuyên không thể đứng chừa, thì bộ phận ấy không thể giữ yên cái địa vị sẵn có của mình mà buộc phải trở ra nẻo đường mới, chưa nói đến đường mới ấy lại lại là thế nào.

Nói như vậy không phải là hồi hợ gi cho những bạn xa hoa lãng phí, nhưng ở cái đời vật chất này, muốn cho công nghệ khỏi phải cái nạn cực quá sự nhu cầu, thì đối với các sự tiêu phí không ích lắm mà cũng không hại lắm cũng nên tìm một vài cái (tình trạng) dăm ba cái mà không cần phải khổ hạnh một mặt có chấp, lấy có rằng ông không nói thế này, thầy Mạnh là rằng thế này...

Nói này chuyện mà Lạc-nhân đã nhắc là có người coi mà mồm cười rồi. Chạy chỉ anh 1, chị X... người ăn mặc đứng một lần thôi, không khác chi thanh niên Nữu-uớc, đã tâm đắc ngời khen: Kia bác Lạc-nhân độ rày đối đến không sợ lên công khước-đo trọng sự biến hộ cho bạn mình: từ từ công tử... bợ. Nhưng đừng có vội nhá! Tình trạng dăm ba không khi nào thì cho bạn ăn không ngó nổi đâu.

Trên là nói những người có sẵn tiền thừa, ngoài sự nhu dụng trong nhà, có thể chỉ riêng một ít về sự phong lưu vật chất; nhưng đến như anh trong nhà thiếu trước hụt sau mà ra ngoài cũng bán vớ dợ con, tìm cách lên xe xuống ngựa, y phục thay đổi mới ngày không biết mấy thì thì cái óc cũng hơi mất sự quân bình một tí.

Nói về người Huế, làm kể ngoài cái cách đem tiền đút cho các nhà gả dợ, tiền trăm hai, tiền chục hai, giắc xu cũng hai, để cho vợ con ở nhà chồng rồi ngồi ngáp, lại còn hai cách xài rất đặc biệt là xài để dăm kiếng ởng và xe cao su nhá.

Nhà giàu có, sắm cái đồ trang sức cho con gái mình thì cũng không sao; cái này nhà đã nghèo chấy tới mà có con cả một hai đôi cho con cái kiếng như chị em, không thì ăn không ngon ngủ không ngủ.

Lạc-nhân có biết một người (hiếu) anh có chút nhân sắc, cha mẹ trước kia cũng có tiền mà nay truỵ lạc, có ta cũng ở cái địa vị không có kiếng vàng, còn đương than trách. Có ngày lại có một cái có khách làm cho có bạc thêm. Là mỗi buổi chiều có thấy phân nọ thắng cái bộ xe gọng đồng, nước sơn láng bóng, cả đi ngang qua trước nhà ngõ vào, làm cho có không có cái kiếng mà lấy làm khó chịu... Có đôi rồi, thành ra thấy mẹ có cũng rán chạy vạy làm cho có vớ v. Có được cái kiếng rồi, nhưng cách mấy tháng sau có lại được ông chồng gửi tặng là thấy phân đã đi g đến có là trước.

HUYNH-THUC-KHANG

Sách chỉ cái lốt bề ngoài...

Ăn sung mặc sướng là cái sở thích của loài người. Nhưng sự ăn mặc là sự nhu yếu trọn đời, hề còn sống là còn ăn còn mặc. Vậy làm sao cho sự ăn mặc được vừa thích hợp, mà lâu dài, tức là biết lo xa liệu trước. Sự cần yếu mà còn phải hạn chế cho vừa với cái sức dầm đương, hướng là cái sự không cần kiếng.

Nhưng sự không cần có nhiều thứ. Có sẵn ba đôi giày rồi, đừng thêm một đôi nữa, là không cần kiếng, nhưng có đôi giày thì tư này, thay đổi mà mang thì mấy đôi kia lại được lâu mòn; có số tiền để dành sẵn chừa dùng về việc chi, thấy người ta bán sang mua làm cái khẩu đeo tay chơi, cũng không phải việc cần, nhưng trước là để chơi, sau nếu có túng thiếu, bán đi lấy bạc tiêu xài, cũng không mất đi đâu mà sợ.

Nói như vậy không phải là hồi hợ gi cho những bạn xa hoa lãng phí, nhưng ở cái đời vật chất này, muốn cho công nghệ khỏi phải cái nạn cực quá sự nhu cầu, thì đối với các sự tiêu phí không ích lắm mà cũng không hại lắm cũng nên tìm một vài cái (tình trạng) dăm ba cái mà không cần phải khổ hạnh một mặt có chấp, lấy có rằng ông không nói thế này, thầy Mạnh là rằng thế này...

Nói này chuyện mà Lạc-nhân đã nhắc là có người coi mà mồm cười rồi. Chạy chỉ anh 1, chị X... người ăn mặc đứng một lần thôi, không khác chi thanh niên Nữu-uớc, đã tâm đắc ngời khen: Kia bác Lạc-nhân độ rày đối đến không sợ lên công khước-đo trọng sự biến hộ cho bạn mình: từ từ công tử... bợ. Nhưng đừng có vội nhá! Tình trạng dăm ba không khi nào thì cho bạn ăn không ngó nổi đâu.

Trên là nói những người có sẵn tiền thừa, ngoài sự nhu dụng trong nhà, có thể chỉ riêng một ít về sự phong lưu vật chất; nhưng đến như anh trong nhà thiếu trước hụt sau mà ra ngoài cũng bán vớ dợ con, tìm cách lên xe xuống ngựa, y phục thay đổi mới ngày không biết mấy thì thì cái óc cũng hơi mất sự quân bình một tí.

Nói về người Huế, làm kể ngoài cái cách đem tiền đút cho các nhà gả dợ, tiền trăm hai, tiền chục hai, giắc xu cũng hai, để cho vợ con ở nhà chồng rồi ngồi ngáp, lại còn hai cách xài rất đặc biệt là xài để dăm kiếng ởng và xe cao su nhá.

Nhà giàu có, sắm cái đồ trang sức cho con gái mình thì cũng không sao; cái này nhà đã nghèo chấy tới mà có con cả một hai đôi cho con cái kiếng như chị em, không thì ăn không ngon ngủ không ngủ.

(Xem qua trang nhá! ột hơ)

Việc Thế-gioi

Á-ĐÔNG TRUNG-HOA

Phổ đề Phở.
Ngày suýt bị ám sát
Thiên-tân, 8 novembre - Một người Trung-hoa đi vào một nhà khách sạn ở Thiên-tân mà phổ đề Phở-Ngày đương trú, đang cho phổ đề một đồ hoa, trong ấy có một trái phở. May vì trái phở đó không nổ, thành ra không xảy ra việc gì. Người bị một kia bỏ đi, không ai biết dấu tích.

Tại Thiên-tân có loạn
Bắc kinh, 9 novembre - Bắc kinh sáng, 8 novembre tại Thiên-tân có chuyện rạo rạo, vào lối 10 giờ bọn lính gác Trung-hoa làm loạn. Sáng hôm vào đến tờ giờ Nhật. Lính Nhật đã sắp đặt tờ giờ Nhật sẵn sàng để đối phó.

Các đường giao thông Bắc kinh Thiên-tân đều bị hư hỏng cả. Các quan binh đã dự bị để phòng để cho nhân dân không kinh hoảng.

Tin tức Mãn châu của chánh-phủ Nhật

Đông kinh, 8 novembre - Những điện tin sau cùng chính phủ Nhật tiếp được ở Mãn châu đưa lại là rằng tình hình Mãn châu có chút yên. Trước đó tin đồn rằng quân Tàu nhóm nhau tại dự bị xuất chiến một lần nữa với quân Nhật trên sông Nô-nô-ni; nhưng tin ấy là không xác thật. Nhưng lại tin là báo Nhật (Nishi-Shimbun) có ra một số riêng đăng tin lính sự Nhật và hai viên chức Nhật ở lãnh quán Nhật tại Tô-ki-ô cấp nhĩ, đưa b quân Tàu của Mãn-châu đến biên giới. Nhưng cái tin này, chính phủ chưa được tin đích xác.

Một chính phủ mới thành lập ở Phụng-thiên
Phụng-thiên, 6 novembre - Có tin rằng tướng Viên-kim-Ngại đã chính thức lập một chính phủ mới trong tỉnh Phụng-thiên. Chính phủ này độc lập lập, cũng như chính phủ Trương-Hạ-Lương không thuộc về chính phủ Mãn kinh.

Tin thêm về trận Trung Nhật đánh nhau trên sông Non-ni

Phụng-thiên, 6 novembre - Hãng Thông tin Rengo cho hay rằng: Sau cuộc Hội-ngập của các quan chức Nhật-bản với các quan chức Trung-hoa hôm 4 Novembre, thì tướng Mãn-châu-Sơn đã đến không ngăn trở việc chuẩn bị trên sông Non-ni. Nhưng khi người Nhật-bản đến gần để chờ đợi thì quân của Mãn-châu-Sơn thì bình tĩnh bất phá vỡ, quân Nhật bị tổn hại nhiều. Số đó hai bên đánh nhau trên sông Nhật-bản 11 người bị thương, không ai bị chết.

Có như những tin sau cùng từ Cáp-nhi-tân: Quân Trung-hoa sắp đã bị xô đuổi và nghe đầu chạy lên sông và mạn Tô-ki-ô Cáp-nhi, bên quân Nhật có mười lăm người chết và nhiều người bị thương.

Thượng-hải, 6 novembre - Có tin Nhật-bản rằng Quân của Mãn-châu-Sơn lại về mạn Tô-ki-ô Cáp-nhi ở đó hiện đương rạo rạo lắm. Có lẽ Mãn-châu-Sơn từ chức mà Trương-hải-Băng lại quyền chức Chủ-tịch Chính-phủ tỉnh Hắc-long-giang thay Mãn-châu-Sơn.

Cáp-nhi-tân, 6 novembre - Trong khi Chính-phủ tỉnh Hắc-long-giang đương có một cho 1, hai sự Anh và Liên-sự Hoa-tý là rằng quân Trung-hoa không chống cự gì với quân Nhật-bản, thì Mãn-châu-Sơn có yêu cầu Chính-phủ Cáp-nhi-tân phải viện binh đến, nhưng (Chính-phủ) ý khất từ.

Án-ĐỘ

Hội nghị quốc dân Ấn độ muốn triệu ông Gandhi về nước
Bombay, 8 novembre (Arip) - Hội nghị quốc dân Ấn-độ muốn triệu ông Gandhi về nước. Ban Trừng-vong chấp hành hội nghị (xem tiếp trang nhá! ột hơ)

Thơ tin

Càng ông Bài-Nhi ở Quảng-ngũ
Bản báo có tiếp được cái mandat ba đồng (3000) của ông, song không có thư, nên không rõ ông trả về món tiền gì? Vậy xin ông cho biết để tiện việc sổ sách. Cảm ơn.
Tiếng-Dân

VAN-VAN

Chiều thu

Âm âm tiếng sóng vỗ chung quanh,
Cái cánh chim tha cánh phồng tanh.
Gió phất phơ mây bay lơ lửng,
Mưa dầm dề nước bóng long lanh.
Ngọn mai lác đác vương gieo nặng,
Gội lều xò rờ gió sạch mảnh.
Hoàn cảnh khéo xui người nóng ruột,
Trời thu ai khéo vẽ nét tranh!

Chàng-lời-Chuê

Bảo trảng

Trảng đen đen trảng ở trong vóng,
Là ánh von há có phải không?
Kể nói om còm quen chơu chơu,
Người ra trộm thuốc trộm anh chơu.
Khen chê miệng thế hơi nào kể,
Trần khấp khểnh đặng đặng vịn vịn.
Sao chẳng đem đem thuốc có mặt,
Khẩn cho thiên hạ được cùng trông.

Ng. X.

Lục

Văn dĩ kinh là tình chưa sủa,
Bảo lục lần miền lại mấy tuần.
Non nước ầu ầu trời hắc ám,
Nhân dân ngoại quốc bên trầm luân.
Ye chung Nam Bắc, Đông Tây cũng...
Hạt đến bình hoang, thủy hậu lòn lòn
Tổ địa kia ai tay cứu thế?
Được xơi trời lại cuộc gian truân

S. L.

RỪNG TẠO GIẤY

(Nghề làm báo ở nước Mỹ)

Trình độ dân trí cao thấp xem số người đọc báo nhiều ít thì đủ rõ. Người Âu-Mỹ không người nào không biết chữ, nên không có người nào không đọc báo, mà nghề làm báo cũng khéo léo trường kỳ thường. Từ báo Chi-Ka ở nước Mỹ, lập năm 1847 cho đến ngày nay, mỗi ngày bình quân, số ấn hành đến 800.000 số. Giấy in báo kỳ mua ở các xưởng, thường bị cái nạn « thiếu không đủ dùng ». Người cũ nhà báo mới mở vòng đất trong thành kỳ rộng hơn 1.400 mẫu, trồng một số năm, rành những nguyên liệu để làm giấy, gọi là « rừng giấy ». Bọn công nhân vào đó lấy gỗ, chở vào trong xưởng, trong giấy lát để thành ra thứ giấy trơn trắng đẹp lố, dùng ra 10 ngày, tính mỗi ngày đến 200 tấn giấy. Gần rừng ấy có xưởng tạo giấy 3 số, cũng nhà báo kỳ sáng tạo ra, qui mô rộng lớn, sắp đặt châu đáo, ai thấy cũng kinh phục.

Ấy đó, nghề làm báo và sự nghiệp in văn ở nước văn minh như thế. Ở xứ mình là báo thành như thế không đầy 10 ngày (20 triệu người mà người đọc báo chỉ trên dưới 10 ngàn, thế là 2 ngàn người mới được một người đọc báo!). Còn giấy thì mua ở ngoài vào. Thế mà làm kẻ đã lên mặt nhá (tên văn, tay làm báo, mà trong con mắt không thấy ai nữa mới dễ chán cho!

ANNAM LỊCH SỰ

HÃY NÊN

HÚT THUỐC LÁ

JOB

HÀN-HỌC NƯỚC TA

CHUYÊN-HAY

LỜI HỌC KHOA-CỬ VÀ LỜI HỌC CỦA TÔNG-NHO, CÓ PHẢI LÀ HỌC ĐẠO KHÔNG MẠNH KHÔNG?

(Tiếp theo và hết)

IX. — Lời học Tông nho và khoa

cử tiếp xúc với Tây học

(Cuối triều Tự-Đức đến ngày nay)

Cải công-lệ như được kèm theo,

trong cốt thiên diện, học giới cũng

không vượt ra ngoài phạm vi ấy.

Lời học bề ngoài của mình để thế,

dẫn không có cái gì dụng chạm đến,

cũng phải theo công-lệ tự nhiên đạo

thái mà không thành ra một môn

học có cái tánh chất tự do được.

Thường gì là gặp cái học thuyết từ

thẳng là cái học Âu tây kia, thì thế

nào mà tránh khỏi cái chèn ép?

Chính ở triều Tự-Đức thì Tây học

đã truyền sang (ngang với khoảng

Nhật-bản Duy Tân), người mình đã

có kẻ biết cái học vô dụng của

mình không ứng phó với cái học

thực dụng của người ta được. Song

phần đông có một điều lầm to để

nói trên, là nhận cái học khoa cử và

Tông-nho là học đạo thành hiền,

mà bỏ bỏ cái giữ lại kháng cự với lời

học mới lạ kia (ông Phạm-phù-Thứ

đi từ Tây về có ấn hành bản sách

«Bác-vật, Khai-mới, Hàng-hải và

Vạn quốc công-pháp»); ông Nguyễn-

trường-Tô có đáng nhiều bài sở

xin cái cách nhiều việc, mà Triều-

đình và sĩ phu như thiết bác

khước), mãi mãi lưu cái độc hại

ấy cho đến triều Thành-Thái

mới nghe có người xin phê khoa

cử (ông Trần-trọng-Huê có bài sở

xin phê khoa cử); song-cũng-chưa

ai chịu nghe, cứ một mực ngồi đợi

cho đến ngày cái học kỳ rảo xiêu

vách nát, gốc rụi rồi khô mà đổ sụp.

Cái kiến thức của người mình, cũng

đáng thương thật! Nếu mà không

có cái công chánh biến nước Tàu

(1898), cũng cuộc Nga-Nhật chiến-

tranh (1904), sách mới Khương-

Lương truyền sang, thì giấc mộng

bất-cổ của sĩ phu ta, e đến ngày

nay cũng chưa người, mà nào ai biết

ông Nguyễn-lô-Trạch là người tiên

kiến! (ông có làm bài «Thiên hạ đại

thế luận», có lược đăng trong «báo

Tiếng-dân số 424).

Đương lúc Tây-học truyền sang,

người mình như thiết bác

cử, như Nguyễn-trường-Tô ngày

trước, và Nguyễn-lô-Trạch gần đây,

là người có ý khuyến khích về

Tây-học, đều bị công chúng xem

như kẻ điên người cuồng, nhưng

trái đất đi thì nó vẫn cứ đi, dần ai

có nói đến đứng mặt đất. Sau trên

Nga-Nhật đánh nhau (1904), sách mới

truyền sang, khuyến loang cái vùng

không khí mới mẻ này. Từ đó

đến Tây học, phong trào Âu-hoa

trần khắp trong xứ mà cái học

«Tứ viết» từ đó phải bỏ hẳn

không. Bỏ cái bỏ xưa mà theo con

đường mới, nào có phải việc không

lỗi lầm, ngại vì cái não Tông-nho

và khoa cử di truyền đã lâu, không

phải mai chiếu chùi rửa cho sạch

được. Bởi thế cái vỏ bọc ngoài tuy

đổi khác mà cái gáo óc bên trong

vẫn còn nguyên, nên trong khoảng

chánh hoàng bất tiếp này, trong học

giới ta lại sinh ra lầm lẫn quái gở.

Trên vài mươi năm, khoa cử đã

bỏ mà cái tư Hán học cũng tan

theo, đến đây để đánh. Còn nói về

Tây học thì trường họ trường kia,

hàng cao bằng thấp, cái vinh dự

Tây học ngày nay. Tại càng sang

trọng hơn mấy bậc khoa giáp ngày

trước. Thế mà xét về thực tế thì

trừ công việc viết thuê nói mướn

và làm công các sở ra, nào đi đâu

ai lưu tâm đến chữ triết lý, tìm

được chỗ tinh túy của Âu-học mà

trực tiếp lấy mình và du nhập cho

con dân. Chẳng qua ngày trước nói

Khổng-Mạnh thì ngày nay thay vào

Hy-Lạp, La-Mã, Mạnh-Đức, Lu-

Thoa, rồi cái lối «chỉ bô đã già»

«bước sang e a. b. c. d.», cũng

chỉ là ngoài biên diện! Học giới

như thế mà nói đến nhân tài thật

không sao tránh khỏi câu cú Tây-

Hồ đã nói: «Ngày trước học Hán

thì làm hú Nho, ngày nay học Tây

thì làm hú Âu».

Ồi! có lẽ liêh hồn người mình

đã bị cái học «ông-nano» nhiều sâu

mà không chịu được hay sao?

KIỆT LUẬN

Trông đưa được đưa, trông đầu

được đầu, ở trên cõi đời, không có

cái gì vượt ra ngoài cái luật nhân

quả. Bởi cái học Tông-nho và khoa

cử là cái nhân ngày trước mà ngày

nay chúng ta phải mang cái quả

không tốt kia. Nếu ngày nay trong

học giới ta không lo tạo cái nhân

gót thì cái quả xấu sau này, biết

đâu là bờ. Hiện giữa khoảng đó Âu

đô Á, là một lỗ củ này, nói về cựu

học thì bình phươg ngã mà cứ

cách cũng không còn, nói về tân học

thì không khác chi bốn vầng mà

vơ cả bốn cái cái hiểm tượng trong

học giới, ngày nay là giởng nào!

Cụ Tây-Hồ là một nhà tiên thời

nhân vật gần đây, bình sinh rất

phân đối Tông-nho mà về Tây

học, lại có con mắt đặc biệt phát kiến

nhiều chỗ tinh túy (1), trong một bài

thi cảm tác tả cái hiện tượng nước

ta trong khoảng quá độ này có câu:

«Bom điểm lừng xang lo chợ chày,

«Con hoang lơ lửng khóc cha nghèo».

Tuy là câu nói chung cả cảnh

tượng thời thế xưa ta mà không

khác gì về ra một bức truyền thần

của học giới ta cho công chúng

càng thấy. Chúng ta ngày nay đã

trông thấy dấu hư của mình và đến

hay của người, ai là người tự xưng

học thức từ tâm đến học giới sau

này, một mặt thì đem cái học cũ

của ta mà dãi bỏn lờn lọc, bỏ cái

xu xấu mà lại đều tinh túy; một

mặt thì tự trong học thuyết mới

mà lựa chọn đều hay đều tốt, lách

hợp với tinh thể, có thể bỏ chỗ

khuyết điểm cho học giới ta, lần lần

đến nhập cho người mình. Phải biết

đạo đức học có thì mới trông được

lời tốt, so có đời sạch bản thì sau

mới được nước trong; cái học

Tông-nho cũng khoa cử mà còn đeo

theo cái não não người mình thì

ngoài đầu Âu hóa, đầu Tây học, rồi

rốt thế nào, mà bề trong không

phạm vào cái thi cụ Tây-Hồ nói

trên: «Chưa đến nghề mà còn lại

hoang, thì từ bọn «bom điểm» lo

chợ chày» ra, không còn mong có

công việc gì là thực tế.

(1) Chữ «ông-nano» ở đây ta cứ bỏ

trước hết.

MINH-VIÊN

(Tiếp theo và hết)

Thầy phân mới vào làm, lương

đồng đã bao nhiêu, lại thêm ông

thần sinh bao nhiêu ruộng đất đã

bán cho thầy ăn học, ngày nay cũng

không có thừa, thành ra tay làm chân

nhai, nếu thầy liên tục thì cũng vừa

đủ. Vậy tiền đâu mà thầy mua xe

nhà? Đó cũng là thầy giỏi xoay trở.

Nhưng sau mấy tháng một cuộc

sinh hoạt phong lưu, một ngày kia

có người ở cửa tên Chà và đem

cái giấy gì lại, làm cho thầy lại

hai tay chống cổ vẻ lo nghĩ... Tới

bữa ấy thầy đi ra lại có cặp cổ kiềng

của cô dưới nách. Đi đâu? Đến nhà

người thợ bạc đưa bảo cần thử đóng

giá bao nhiêu tiền. Người thợ bạc

xem xong lắc đầu nói: kiềng này là

đá đá! Thầy phân thử ra đi về, coi

bộ xuôi lư...

Trong lúc ấy có phân xe kéo xe

danh họ đến hiệu làm xe, nói có

người cậy bán. Người chủ hiệu

trông xe rồi nói:

— Xe này tưởng như của thầy

phân... là phải?

— Sao ông lại biết?

— Thì chính hiệu tôi làm, để cho

thầy góp một năm, mỗi tháng 10\$

mà thầy mới góp có bốn tháng...

Có phân liền lên xe, bảo kéo về...

Đêm hôm ấy cũng như cái đêm có

đôi kiềng không được, có năm mà

có không ngủ...

Lạc-nhân

Lại một nhịp làm

việc nghĩa

Ông Yên sơn mới xuất bản tại

Saigon quyển «Văn Tuyển» gần

trên 20 trang, có những bài:

1) Phước nào hơn phước này!

Giúp anh em Nghệ-Tĩnh còn đói

Yên sơn.

2) Khuyến dùng nội-tiền.

3) Thuật tả chơn và Guy de

maupassant — Việt-Hung.

4) Một cái bánh — Tam-lam-g.

5) Còn bạn người dui, các ông

Hội-dồng — Yên-sơn.

6) Viện tố sanh (nhà nuôi con nít

ng. eo) — Tô-khanh.

7) Cười ra nước mắt (tiểu thuyết)

— Thái-dương.

8) Cách chấn hưng công nghệ

nước nhà-A. P.

G á b á n: mỗi quyển 0\$15. Tiền

bán sẽ trích ra 30% để giúp anh

em đói ở Nghệ-Tĩnh — Riêng tại

biểu Quan Hải (đường Gia-long,

Huế) sẽ trích 50% (vì không lấy

hoa-tiền)

Lưu nay bà con vẫn cũng đã hết

lòng với anh em Nghệ-Tĩnh, nào

quyên tiền, nào đi xem hát bội,

hát cải-lương, nhưng chưa tưởng

là đủ rồi...! 0\$15 mà vừa được

xem sách, vừa làm được việc nghĩa!

T. D.

ĐAU XUÂN ĐAU THU VÌ SAO

MÀ CHỌNG NHAU?

Đau Xuân xưa nay là người khát

dinh sang nhà đầu Thu mượn đôi

lái, đôi yong chạm và chiếc gậy

quà tìm đi đi phố phố... Nào ông

Đau đã không cho Xuân mượn thì

chờ, lại còn nhiều rằng:

— Thích diện sao không lên NHÀ-ĐỒ

CHÂN-HUNG mà sắm có được

không; các đồ trang sức bằng vàng,

ngọc thạch, kim cương thì NHÀ-ĐỒ

CHÂN-HUNG cũng thiếu một thứ gì

cái mà nếu không có tiền sắm thì

đem mấy tờ quốc trái lên bán

cho số nhà 62 hàng Bạc mà lấy

xu?... Chỉ có thể thôi mà Xuân

chàng nhàu vớ đầu! Kinh hoa duyên

VIỆC TRONG NƯỚC

TRUNG-KỲ

HUẾ

Vào núi đầu, lên đầu về tay không?

Ông Trần-bà-Vinh dân biểu Trung-

kỳ sang xem cuộc đấu xảo bên Paris

mới về ngày 10-11-31, có ghé lại bán

báo, lướt qua những đống đồ nghề

thấy trong đống đồ nghề, và có bữa sẽ

chộp thành bản sách để cống hiến

cho bà con cùng xem.

Ừ, đi vào núi đầu, lên đầu lại về

tay không! vì chức trách dân biểu,

sau cuộc du lịch về, lại có điều gì làm

bổ ích cho nhân dân, chúng ta sẽ

Madrid, 9 Novembre (Rad. dép.) — Các việc cải thiện tại Valencia. Các công đoàn đang đấu tranh ra lệnh tổng bãi công để phản đối việc các nghị viên về hai phái tôn giáo và đại diện các nhóm hội để sát tại

bạo động kịch liệt quá, nên trường đại học Belgrade phải tạm đóng cửa trong 4 ngày. Cảnh binh bao lấy học sinh mà dẫn về phường (quartier) của họ ở, và bắt nhiều người.

LỢI-SANH-ĐƯỜNG
rue Paul Blanchy - SAIGON

Hồn liêu buồn hèn đã mấy chục năm lang các tỉnh Trung-kỳ và Bắc-kỳ
ở xa xa viết thơ và thương ghê. **TÂN - LỢI**
133 140, Ngã Tổng-Đức-Phương -- CHOLO

N° 4 Rue de la Gare à HOCHMON Gia-dinh

rue de Saxe - HANOI

Directeur Gérant HUYNH-THUC-KHANG